

усвідомлення мети вокально-виконавської діяльності, потреби у спілкуванні з вокальним мистецтвом, у здобутті цінностей з вокального виконавства, інтерес до занять з вокальних дисциплін, самостійність у здобутті вокально-виконавських знань, умінь та навичок; інформаційно-когнітивний, показники – знання з теорії та методики постановки голосу, опанування термінологічним апаратом, вміння знаходити інформацію з вокально-виконавського мистецтва, вміння працювати з текстом вокального твору; емоційно-творчий, показники – емоційний відгук на виконання чи прослуховування вокального твору, яскравість та виразність виконання вокального твору, вміння інтерпретувати вокальний твір; наявний рівень сформованості вокально-виконавської компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Виявлення сучасного стану формування вокально-виконавської майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва, яку розглянуто через сформованість їхньої вокально-виконавської компетентності, показав, що в практиці вищого мистецького навчального закладу існує необхідність у підвищенні рівню вокального виконавства студентів заочного відділу та визначенні напрямів модернізації художньо-артистичної вокально-виконавської компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Гребенюк Н. Є. Вокально-виконавська творчість: дисертація... доктора мистецтвознавства: спец. 17.00.03 / Наталія Євгенівна Гребенюк. – К., 2000. – 369 с.
2. Демічева І. Р. Сутність і особливості професійної діяльності вчителя / І. Р. Демічева. – М., 2009. – 132 с.

3. Зязюн І. А. Педагогічна майстерність: Підручник / І. А. Зязюн, І. Ф. Кравченко, І. Ф. Кривонос та ін.; За ред. І. А. Зязюна. – 2-ге вид. допов. – К.: Вища шк., 2004. – 422 с.

4. Колодуб І. С. Питання теорії вокального мистецтва: Посібник до курсу історії та теорії вокального мистецтва / І. С. Колодуб. – Харків: Промінь, 1995. – 120 с.

5. Леонтьев А. Н. Избранные психологические произведения: В 2-ух томах / А. Н. Леонтьев. – М.: Педагогика, 1983. – Т. 2 – 320 с.

6. Падалка Г. М. Учитель, музыка, діти / Г. М. Падалка. – К.: Музична Україна, 1982. – 144 с.

REFERENCES

1. Grebenyuk, N. E. (2000). *Vokalno-vikonavska tvorchist*, [The vocal and performing art]. Kyiv.

2. Demicheva, I. R. (2009). *Sutnist I osoblyvist profesiynoy dijalnosti vchytelja*, [The essence and characteristic of teachers]. Moscow.

3. Zyazyun I. A. (2004). *Pedagogichna maysternistj*, [Pedagogical skills]. Kyiv, Vysha shkola.

4. Kolodub, I. S. (1995), *Pytannja teoryi vokalnogo mystectva*. [The questions of teory of vocal art]. Kyiv. Prominj.

5. Lerontjev, A. N. (1983). *Izbrannye psihologicheskije proizvedenia*. [Selected psychological works]. Pedagogika.

6. Padalka, G. M. (1982). *Uchitel, muzyka, dity*. [Teacher, music, childrens]. Muzychna Ukraina.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КУРИЛО Валерія Владиславівна – викладач кафедри методики музичного виховання, співу та хорового диригування ДВНЗ «Криворізький державний педагогічний університет».

Наукові інтереси: формування вокально-виконавської майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KURYLO Valeria Vladyslavivna – teacher of cathedra methods of music teaching, singing and choir conducting Kryvyi Rih State pedagogical university.

Circle of scientific interests: forming of vocal-performantsing skills future teachers of musical culture.

УДК 784:378

МАЄВСЬКА Анастасія Сергіївна – викладач Університетського коледжу, аспірант кафедри теорії та методики музичного мистецтва Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка
e-mail: Anastasiya.maevskaya@mail.ru

ОСОБЛИВОСТІ ВОКАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОГО САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. У сучасному інформаційному суспільстві освіта стала однією з найважливіших сфер людської

діяльності, чинником розвитку людства. Метою освіти є виховання всебічно розвиненої творчої особистості, здатної до пошуку та оволодіння новими знаннями, а також

спроможності до самостійного життєвого вибору, активної соціальної адаптації, сталого професійного саморозвитку. У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті (2002), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки (2012) підкреслюється необхідність створення умов для особистісного саморозвитку кожного українця. За таких обставин докорінно змінюються вимоги суспільства до вчителя: він має не тільки володіти певним обсягом фахових знань і вмінь, а й уміти свідомо та творчо поповнювати і застосовувати їх у майбутній професійній діяльності.

Таким чином виникає потреба в організації такої системи фахової підготовки студентів, яка б забезпечувала цілеспрямований процес формування готовності до професійного саморозвитку майбутнього фахівця, зокрема, вчителя музичного мистецтва. Професійний саморозвиток майбутнього вчителя музичного мистецтва передбачає здатність удосконалювати особистісні та професійні якості, що виявляються в бажанні та спроможності постійно коригувати власне фахове зростання. Майбутні фахівці мають вміти проектувати та організувати саморозвивальну діяльність, метою якої є реалізація та забезпечення конкурентоспроможності на сучасному ринку праці.

Істотну частину професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва забезпечують заняття в класі постановки голосу, на яких студент набуває основи свідомого ставлення до свого музичного та співочого розвитку. Підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва на заняттях з постановки голосу притаманний ряд специфічних рис, перш за все: володіння виконавськими навичками та вокально-технічними, а також уміння аналізувати складові процесу постановки голосу. Важливим компонентом цього процесу є проблема вокально-виконавського саморозвитку.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблему професійної підготовки вчителів всебічно висвітлено в працях О. Абдулліної, О. Акімової, В. Андрущенко, Є. Барбіної, Н. Білик, Н. Волкової, С. Гончаренка, М. Гриньової, Р. Гуревича, І. Зязюна, М. Євтуха, Л. Кондрашової, В. Кременя, Н. Кузьміної, Н. Ничкало, С. Сисоевої, В. Сластьоніна, М. Сметанського, Г. Тарасенко та ін. Теоретико-методологічні засади саморозвитку особистості представлено в працях зарубіжних дослідників (Р. Бернс, А. Маслоу, Г. Олпорт, К. Роджерс, Д. Уотсон та ін.).

Теоретичні основи методики викладання

вокалу закладено в працях В. Мордвінова, П. Голубєва, Д. Аспелунда, С. Юдіна, Л. Дмитрієва, А. Здановича, Д. Євтушенко, П. Органова, О. Микиші; питання вокальної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва розкривають Л. Василенко, О. Маруфенко, А. Менабені, Г. Стасько, Ю. Юцевич та інші.

Огляд фундаментальних праць з теорії музичної педагогіки свідчить, що більшість досліджень у галузі вокальної педагогіки присвячувалися проблемам розвитку співацького голосу вокалістів-виконавців, підготовки професійних співаків до виконавської діяльності. Проблеми готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до вокально-виконавського саморозвитку на заняттях з постановки голосу недостатньо розкриваються у науково-методичних дослідженнях.

Метою статті є аналіз особливостей вокально-виконавського саморозвитку майбутніх учителів музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ідея саморозвитку особистості лежить в основі гуманістичного педагогічного світогляду. Спочатку вона була сформульована як пізнання особистістю себе задля творчого перетворення навколишнього світу і самотворення. Згодом вона трансформується в педагогічний принцип визнання здатності особистості до саморозвитку, прагнення її до самовдосконалення. Даний постулат отримує в педагогіці подальший розвиток як принцип поваги до особистості учня, необхідності розвитку в ньому творчої активності й надання йому допомоги в оволодінні способами творчого самовираження та самовдосконалення.

Для визначення особливостей вокально-виконавського саморозвитку майбутніх учителів музичного мистецтва важливе значення має урахування різних філософських, психологічних, педагогічних та інших підходів до розуміння сутності цього унікального явища. Складність та багатогранність цієї проблеми у тому, що вона є об'єктом вивчення багатьох наук. Саморозвиток, на думку Е. Кокаревої [7], – це усвідомлений і керований особистістю процес, у результаті якого відбувається удосконалення фізичних, розумових і моральних потенцій людини, розгортання її індивідуальності. Він сприяє самовдосконаленню та самореалізації особистості. Зовнішніми факторами саморозвитку є впливи середовища та цілеспрямований навчальний процес.

Саморозвиток, з одного боку, як процес, зумовлений природними чинниками, з іншого, – як процес, що детермінується особливостями середовища розвитку, виховання, особистісними факторами (цінностями, волею,

цілями людини) визначає Л. Кулікова [10]. Науковцем саморозвиток розглядається як інструмент духовного зростання, як фактор інкультурації, як шлях соціалізації людини, як критерій зрілості особистості.

Основна відмінність процесів «саморозвитку» і «самовиховання», на думку В. Андрєєва, полягає в тому, що в процесі самовиховання особистість виступає по відношенню до себе педагогом, а в процесі саморозвитку – і педагогом, визначаючи методи самовпливу, і філософом, вибираючи цілі самовдосконалення, і психологом, рефлексуючи з приводу змін, що відбуваються у власному внутрішньому світі. На цій підставі автор робить правомірний висновок про те, що другий підхід є більш широким, цілісним по відношенню до особистості, він включає в себе самовиховання як один з компонентів саморозвитку. Педагогіка творчого саморозвитку в даний час обґрунтовує не тільки необхідність суб'єктного підходу до особистості в процесі її навчання, поступово посилюється акцент на зміні позиції учня на суб'єкту по відношенню до власного розвитку.

Професійний саморозвиток є невід'ємною складовою особистісного саморозвитку. Професійний саморозвиток здійснюється за допомогою механізмів самопізнання, самоорганізації, самоосвіти, самооцінки, саморегуляції як прагнення до самоактуалізації на основі розвитку професійного мислення, реалізації творчого потенціалу, різноманітних форм дослідницької діяльності та способів інтенсифікації цього процесу [6, с. 802].

Визначення поняття професійного саморозвитку майбутнього учителя музичного мистецтва в процесі вокально-виконавської діяльності вимагає розкриття її суті. Дана підготовка дозволяє оволодіти умовами досягнення основних елементів вокального звукоутворення, чистоти інтонації, опертого на дихання звуку. Метою цієї діяльності є практично засвоїти навички роботи вокаліста над художньою виразністю та інтерпретацією вокального твору, розкриття ідейно-художнього образу завдяки вокальним прийомам. Образ формується в процесі художньої інтерпретації. Вона охоплює такі стадії, як: проектування прообразу виконавського результату через аналіз музичного тексту й осягнення його концептуальної основи, пошук адекватних засобів її відтворення, оволодіння необхідним технічним арсеналом виконання, звукове втілення інтерпретації вокального твору. Тут з'єднується *інтелектуальна, емоційна і вольова* сторона особистості. *Інтелектуальна* сторона проявляється в інтерпретаційному аналізі, пошуку інформації, виборі засобів. *Емоційна* сторона стосується емпатійних і рефлексивних

процесів осягнення твору, відношення до змісту і т.д. *Вольова* – управляє процесами виконавської саморегуляції, особливо в слуховій сфері (самоконтроль). Вокально-виконавська підготовка закладає основу майбутньої професійної діяльності вчителя музичного мистецтва навчаючись спілкуванню з музикою, розвиваючись як особистість, професійно, з допомогою художніх прийомів, студент здобуває знання і досвід діяльності для залучення школярів до світу музичного мистецтва і їхнього естетичного розвитку, формування музичної культури. Це і становить суть його майбутньої роботи. Таким чином, вокально-виконавська підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва має потужний потенціал для формування його готовності до професійного саморозвитку. По-новому розглянути даний процес можливо з трьох позицій: аксіологічного, синергетичного, компетентнісного підходів [1].

Аксіологічний підхід (Б. Г. Ананьєв, Б. С. Гершунский, І. Ф. Ісаєв, В. Н. М'ясищев, В. А. Сластенін, В. А. Сухомлинський, О. В. Сухомлинська, Д. Н. Узнадзе, Е. Н. Шиянов, А. І. Щербаков та інші) до професійної, зокрема, вокально-виконавської підготовки передбачає залучення особистості студента до світу загальнолюдських і професійних цінностей. Метою такого залучення є орієнтація майбутнього фахівця в соціокультурному та професійному просторі. Даний підхід сприяє формуванню аксіосфери майбутнього вчителя музичного мистецтва (система загальнолюдських і музично-педагогічних цінностей, ціннісне ставлення до творів музичного мистецтва, полілог між світом музики і особистостями викладача і студента), яка живить і стимулює позитивну мотивацію майбутнього вчителя музики до професійного саморозвитку.

Синергетичний підхід (Е. Князева, С. В. Кульневич, С. П. Курдюмов, Л. Г. Лобова, М. Ю. Опеньків та інші) дозволяє розглянути систему вокально-виконавської діяльності студентів у контексті спрямованості на професійний саморозвиток наступним чином [1]:

– система вокально-виконавської підготовки повинна бути відкритою до взаємодії та обміну інформацією і енергією з музично-освітнім та соціальним середовищем, що виражається в інтеграції психолого-педагогічних, культурологічних, музично-теоретичних і вокально-виконавських дисциплін;

– її метою є розкриття внутрішніх, властивих від природи потенцій студента, який, реалізуючи свою свободу вибору, буде визначати власні шляхи розвитку і саморозвитку;

– система вокально-виконавської

підготовки повинна розвиватися тільки на основі діалогу і ціннісної взаємодії між світом музики і особистостями викладача і студента;

– система вокально-виконавської підготовки повинна бути спрямована на формування цілісного художнього світогляду: розвиток і взаємозв'язок людини, суспільства, мистецтва і науки як підсистем культури;

– система вокально-виконавської підготовки повинна регулювати і стимулювати процеси саморозуміння і самоорганізації в творчій інтерпретаційній діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва;

– система вокально-виконавської підготовки повинна орієнтуватися на професійне становлення і саморозвиток особистості, формування ціннісного відношення до музики, світу, людини.

Компетентнісний підхід (Н. Бібік, Е. Ф. Зеєр, І. О. Зимня, А. М. Павлова, О. Я. Савченко, Е. Е. Симанюк, А. Д. Хуторський та інші) передбачає практико-орієнтовану спрямованість процесу вокально-виконавської підготовки студентів на досягнення запланованих результатів, об'єднує в єдине ціле відповідні знання, вміння, практичний досвід і особистісні якості, забезпечуючи таким чином продуктивний професійний саморозвиток майбутнього фахівця. Даний підхід задає нові орієнтири підготовки, а саме:

– розкриття суб'єктивного досвіду, становлення особистісної позиції і відповідального відношення студента до предмету діяльності;

– розвиток його особистісних і професійних якостей;

– суб'єкт-суб'єктна комунікація учасників музично-педагогічного процесу;

– практична реалізація його виконавського потенціалу;

– активізація та актуалізація механізмів саморозвитку в професійній сфері.

У визначенні поняття професійного саморозвитку майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі вокально-виконавської підготовки ми виходили з положень розглянутих вище аксіологічного, синергетичного та компетентнісного підходів. У нашому дослідженні ми розглядаємо даний феномен, як процес самотворення особистості студента в результаті ціннісної взаємодії та обміну інформацією і енергією з музично-освітнім та соціальним середовищем, в основі якого розкриття і реалізація його внутрішніх потенцій, придбання нових професійних якостей у вокально-виконавській діяльності.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Доведено, що основою будь-якої діяльності, в тому числі і професійного саморозвитку, є готовність особистості до її виконання. Готовність

розглядається як можливість, здатність суб'єкта діяти компетентно, обґрунтовується як вирішальна умова швидкої адаптації до праці, подальшого професійного вдосконалення і підвищення кваліфікації.

Теоретичний аналіз психолого-педагогічних досліджень [1; 4; 5; 6; 8] дозволив визначити особливості вокально-виконавського саморозвитку майбутніх учителів музичного мистецтва.

Таким чином, впровадження аксіологічного, синергетичного, компетентнісного підходів у професійну підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва відповідає вимогам сучасного суспільства до освіти фахівців, висловлює принципи нової гуманістичної освітньої парадигми, дозволяє по-іншому підійти до досліджуваної нами проблеми.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко Л. А. Формування готовності майбутнього вчителя музики до професійного саморозвитку у процесі інструментально-виконавської підготовки: автореф. дис. канд. пед. наук – спец. 13.00.04 / Л. А. Бондаренко. – Київ., 2014. – 20 с.

2. Вієвська М. Г., Мотивація професійного саморозвитку у реалізації стратегії формування управлінських компетенцій / М. Г. Вієвська, Л. І. Красовська / Вища школа. 2010. – № 3/4. – С. 89–104.

3. Власова Е. А. Профессиональное саморазвитие будущих социальных педагогов / Е. А. Власова / Социальная работа и социальная политика: состояние и перспективы: сб. науч. трудов. – Балашов: Николаев, 2005. – С. 14–16.

4. Драгнев Ю. В. Професійний і особистісний саморозвиток майбутнього вчителя фізичної культури як необхідна умова професійного вдосконалення / Ю. В. Драгнев / Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2011. – № 4. – С. 132–138.

5. Енциклопедія освіти / [гол. ред. В. Г. Кремень; Акад. пед. наук України]. – Київ.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.

6. Книга національної освіти України / Акад. пед. наук України; за ред. В. Г. Кременя. – К., 2009. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://refdb.ru/look/1238872-p6.html>.

7. Кокарева Е. О. Евристичне навчання як засіб творчого саморозвитку майбутніх педагогів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.09 «Теорія навчання» / Е. О. Кокарева. – Тернопіль, 2012. – 19 с.

8. Костенко М. А. Педагогічні умови професійно-творчого саморозвитку майбутнього вчителя: автореф. дис. канд. пед. наук – 13.00.04 / М. А. Костенко. – Харків, 2002. – 20 с.

9. Кузікова С. Б. Психологія саморозвитку: навч. посіб. / С. Б. Кузікова. – Суми: МакДен, 2011. – 149 с.

10. Кулікова Л. Н. Проблемы саморазвития личности / Л. Н. Кулікова. – [2-е изд., испр. и доп.]. – Благовещенск: изд-во БГПУ, 2001. – 342 с.

REFERENCES

1. Bondarenko, L. A. (2014). *Formuvannia hotovnosti maybutnoho vchytelia muzyky do profesiinoho samorozvytku u protsesi instrumentalno-vykonavskoi pidhotovky*. [Formation of Readiness of the Future Teacher of Music for Professional Self-development in Course of Instrumental and Performance Training]. Kiev.

2. Viiivska, M. H. (2010). *Motyvatsiia profesiinoho samorozvytku u realizatsii stratehii formuvannia upravlinskykh kompetencii*. [Motivation of Professional Self-Development in the Implementation of the Strategy of Managerial Competence Training]. Kiev: «Vyshcha shkola».

3. Vlasova, E. A. (2005). *Professyonalnoe samorozvytye budushykh sotsyalnykh pedagogov, Sotsyalnaya rabota y sotsyalnaya poly'ty'ka: sostoyany'e y' perspekty'vy*. [Professional Self-development of the Future Social Care Teachers / Social Work and Social Policy: Status and Prospects: collection of research papers]. Nykolaev.

4. Drahnev, Yu. (2011). *Dragnyev Yu. Profesiyni i osobystisnyi samorozvytok maibutnoho vchytelia fizychnoi kultury yak neobkhdna umova profesiinoho vdoskonalennia*. [Professional and Personal Self-development of the Future Teacher of Physical Education as a Prerequisite for Professional Advance]. Kyiv: Pedagogika i psykholohiia profesiinoi osvity.

5. *Encyclopedia of Education (2008). Entsyklopediia osvity [gol. red. V. G. Kremen; Akad. ped. nauk Ukrainy* [Editor in chief V.H. Kremen; Academy of Educational Sciences of Ukraine]. Kyiv: Yurinkom Inter.

6. *Knyha natsionalnoi osvity Ukrainy / Akad. ped. nauk Ukrainy; za red. V. H. Kremen (2009)*, mode of access: <http://refdb.ru/look/1238872-p6.html>. [The Book of National Education of Ukraine / Academy

of Educational Sciences of Ukraine]. Kyiv: electronic resource.

7. Kokarieva, Ie. O. (2012) *Evrystychno navchannia yak zasib tvorchoho samorozvytku maibutnykh pedahohiv* [Heuristic Training as a Mean of Creative Self-Development of Future Teachers]. Ternopil.

8. Kostenko, M. A. (2002). *Pedahohichni umovy profesiino-tvorchoho samorozvytku maibutnoho vchytelia*. [Pedagogical Conditions of Professional and Creative Self-Development of the Future Teacher]. Kharkiv.

9. Kuzikova, S. B. (2011). *Psykholohiia samorozvytku: navch. posib.* [Psychology of Self-development, teaching guide]. Sumy: «MakDen».

10. Kulikova L. N. (2001). *Problemy' samorazvitiya lichnosti*. [Problems of Self-Development of Individuals. [2nd ed., revised and corrected]. Blagoveshhensk: y'zd-vo «BGPU».

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

МАЄВСЬКА Анастасія Сергіївна – викладач Університетського коледжу, аспірант кафедри теорії та методики музичного мистецтва Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка.

Наукові інтереси: саморозвиток майбутніх учителів музичного мистецтва, вокально-виконавська підготовка.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

MAIEVSKA Anastasiia Serhiivna – PhD student of the 1st course of study Lecturer at Borys Hrinchenko University College.

Circle of scientific interests: self-development of the future teachers of music, vocal and performance training.

УДК 378.016.785

МИХАЙЛИШИН Олександр Володимирович –

викладач кафедри музикознавства та інструментальної підготовки факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського
e-mail: mozgalov98@mail.ru

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ДУХОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ТА ВИКОНАВСЬКОГО МИСТЕЦТВА ВІД ВИТОКІВ ДО КІНЦЯ ХVІ СТОЛІТТЯ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Історія виникнення та розвитку духових інструментів в достатній мірі досліджена фахівцями інструментознавства, а основні етапи удосконалення конструкцій інструментів і використання їх в духовому та симфонічному оркестрах викладені у багатьох підручниках з інструментування. Що стосується історії зарубіжного та вітчизняного виконавства на духових інструментах, то ця галузь музичної

науки в наш час стає предметом пильного вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед опублікованих робіт необхідно відзначити навчальні посібники Ю. Усова «Історія вітчизняного виконавства на духових інструментах», дві книги С.Левіна «Духові інструменти в історії музичної культури». Заслуговує на увагу серія брошур «Музичні інструменти», видана упродовж 60-70 років ХХ століття. Значний інтерес для тих,